

4 Porodnost

Po tříletém poklesu počet živě narozených v roce 2021 meziročně vzrostl o 1,6 tisíce na 111,8 tisíce. Z pohledu pořadí narozeného dítěte ženě stál za nárůstem výhradně vyšší počet druhorozených dětí. Podíl živě narozených dětí mimo manželství meziročně stagnoval na úrovni 48,5 %. Nárůst počtu narozených dětí byl odrazem vyšší plodnosti žen, která se skokově zvýšila z 1,71 až na 1,83 dítěte na jednu ženu²⁶. Úroveň úhrnné plodnosti tak byla nejvyšší za posledních třicet let. Průměrný věk matky při narození dítěte stoupl o dvě desetiny roku na 30,4 let.

V roce 2021 se živě narodilo 111 793 obyvatel České republiky. Tradičně mezi nimi převažovali chlapci, kterých bylo 57 179, zatímco dívek 54 614. To odpovídalo poměru 105 chlapců na 100 dívek. Stejný nebo velmi obdobný byl tento tzv. sekundární index maskulinity i v ostatních letech sledovaného posledního desetiletí (2012–2021). Úhrn narozených v roce 2021 byl v rámci tohoto období mírně nadprůměrný, nejslabší kohortu představoval ročník 2013, který čítal 106,8 tisíce živě narozených, a naopak nejsilnější ročník 2017 s 114,8 tisíce narozených. V letech 2014–2017 se počet živě narozených čtyři roky v řadě zvyšoval, následně v letech 2018–2020, třikrát po sobě, klesal (na 110,6 tisíce v roce 2020). V roce 2021 celkový počet živě narozených dětí meziročně znovu mírně vzrostl, a to o 1 593, resp. o 1 %.

Mrtvě se v roce 2021 narodilo 404 dětí, o 27 méně než v roce 2020, kdy byl jejich počet v rámci poslední dekády vůbec nejvyšší (431). V průměru se v období 2012–2021 mrtvě narodilo 396 dětí ročně, respektive 3,6 z tisíce narozených. Nejvyšší mrtvorozenost (3,9 ‰) byla zaznamenána v roce 2020, nejnižší (3,3 ‰) v rámci posledního desetiletí v letech 2017 a 2018. V roce 2021 dosáhla průměrných 3,6 ‰.

Tab. 4.1 Narození a porody, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Narození celkem	108 955	113 083	114 789	114 419	112 633	110 631	112 197
Živě narození	108 576	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793
v tom: chlapci	55 536	57 837	58 671	58 256	57 585	56 276	57 179
dívky	53 040	54 826	55 734	55 780	54 646	53 924	54 614
- počet chlapců na 100 dívek	105	105	105	104	105	104	105
Mrtvě narození	379	420	384	383	402	431	404
Mrtvorozenost (‰)*	3,5	3,7	3,3	3,3	3,6	3,9	3,6
Porody celkem	106 952	111 396	113 181	112 903	111 166	109 161	110 793
v tom: jednočetné	104 957	109 719	111 585	111 398	109 705	107 696	109 395
dvojčat	1 987	1 667	1 584	1 495	1 455	1 460	1 392
trojčat	8	10	12	9	6	5	6
čtyřčat	-	-	-	1	-	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	1,9	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3

* Počet mrtvě narozených dětí na tisíc narozených celkem.

Počet porodů se v roce 2021 vyvíjel stejně jako počet živě narozených dětí: meziročně se zvýšil o 1 %, a to na 110 793. Většina porodů byla jednočetných – 109 395 porodů jednoho dítěte představovalo 98,7 % všech porodů, stejně jako v přechodících třech letech. Zbýlých 1 398 porodů, tj. 1,3 %, se řadilo k těm vícečetným. V šesti případech šlo o porod trojčat, při ostatních 1 392 vícečetných porodech přišla v roce 2021 na svět dvojčata. V desetiletém časovém horizontu se zastoupení jednočetných porodů mírně zvýšilo (v roce 2012 dosahovalo 98,1 %), naopak vícečetných snížilo (ze 1,9 % v roce 2012), nicméně v posledních čtyřech letech již zůstávalo neměnné (1,3 %).

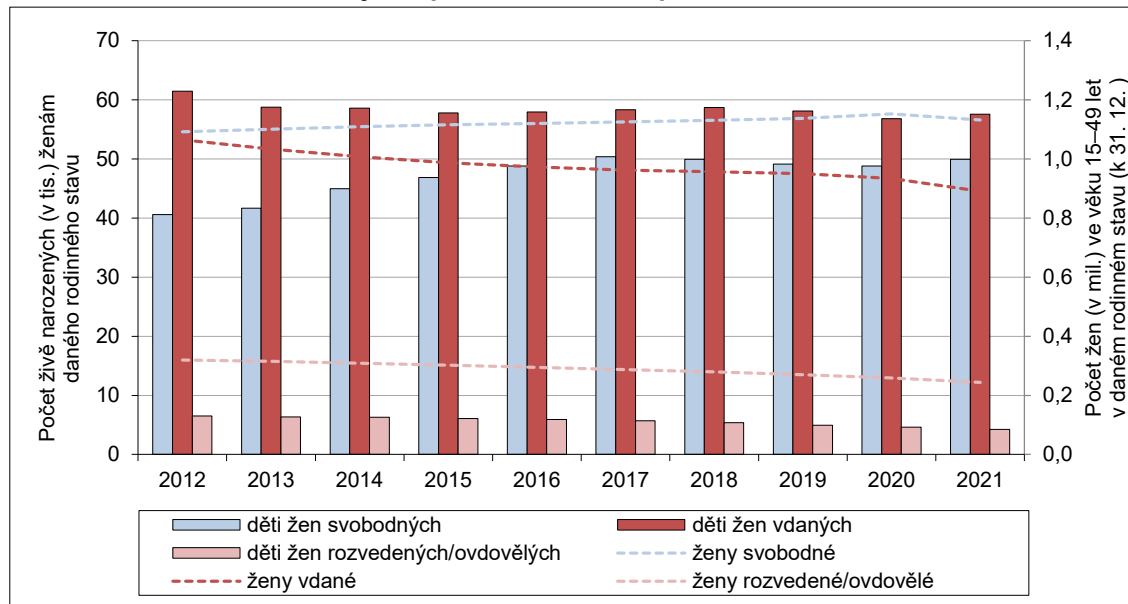
²⁶ Za skokovým zvýšením hodnoty úhrnné plodnosti částečně stály i „nové“ (nižší) počty žen ve věku 15–49 let vycházející z výsledků sčítání lidu 2021.

Narození podle rodinného stavu ženy a pořadí narozeného dítěte

Z pohledu rodinného stavu ženy-rodice mezi matkami novorozenců převažují ženy vdané, v dlouhodobém pohledu se však jejich dominance výrazně snížila. Jestliže ještě na počátku 21. století představovaly vdané ženy tři čtvrtiny všech rodiček, v jeho druhé dekádě to bylo již méně než 60 %; podíl dětí narozených vdaným ženám měl klesající tendenci až do roku 2017. Mezi lety 2012 a 2017 se snížil z 56,6 na 51,0 %, což byl podíl historicky vůbec nejnižší. V následujících letech se pak udržoval na úrovni necelých 52 %, v roce 2021 činil 51,5 %. Inverzně se vyvíjel podíl dětí narozených mimo manželství: po tři desetiletí (od konce 80. let 20. století) rostl, mezi lety 2012 a 2017 konkrétně ze 43,4 % na historicky nejvyšších 49,0 %, a následně se v letech 2018 až 2021 pohyboval na úrovni 48,2–48,5 %. Mimo manželství se tak aktuálně rodí bezmála jedna polovina dětí. Valná většina z nich má matku rodinného stavu svobodná²⁷, přičemž dominance svobodných žen v rámci skupiny nevdaných se v čase zvýšila. V roce 2012 bylo svobodných 86 ze sta neprovdaných rodiček, v roce 2021 již 92 ze sta.

Tab. 4.2 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rodinný stav matky: svobodná	40 581	48 807	50 379	49 956	49 137	48 799	49 950
vdaná	61 488	57 930	58 314	58 698	58 138	56 792	57 590
rozvedená	6 299	5 730	5 539	5 227	4 818	4 482	4 140
ovdovělá	208	196	173	155	138	127	113
z toho nevdané	47 088	54 733	56 091	55 338	54 093	53 408	54 203
Podíl (%) dětí narozených:							
vdaným ženám (z úhrnu)	56,6	51,4	51,0	51,5	51,8	51,5	51,5
nevdaným ženám (z úhrnu)	43,4	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5
svobodným ženám z narozených nevdaným ž.	86,5	89,4	90,0	90,4	91,0	91,5	92,3

Obr. 4.1 Živě narození a ženy v reprodukčním věku podle rodinného stavu, 2012–2021

Vdanou matku mělo v roce 2021 v absolutním počtu celkem 57 590 živě narozených dětí (51,5 %), svobodnou 49 950 (44,7 %), rozvedenou 4 140 (3,7 %) a ovdovělou 113 (0,1 %). Ve srovnání s rokem 2020 nejvíce vzrostl počet svobodných žen-rodicek, a to jak v absolutním, tak v relativním vyjádření (o 1 151, resp. o 2 %). Oproti roku 2012 bylo v roce 2021 svobodných matek novorozenců dětí více téměř o 10 tisíc

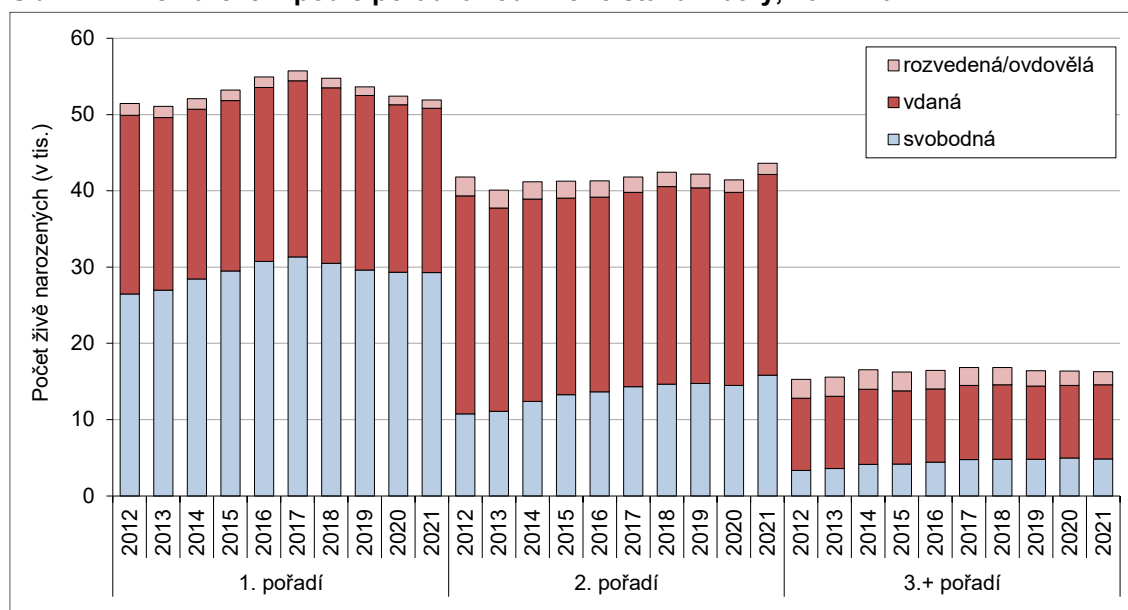
²⁷ Rodinný stav de iure. Ze statistického hlášení nelze zhodnotit reálné rodinné zázemí narozeného dítěte (může jít jak o dítě samoživitelky, tak o dítě rodičovského páru tvořícího rodinu, kdy však nedošlo k právnímu uzavření manželství).

(při celkovém nárůstu novorozenců o 3,2 tisíce). Jejich počet přitom pravidelně rostl v první polovině této dekády, zatímco v posledních pěti letech se již udržoval na úrovni 50 tisíc. Počet vdaných rodiček měl celkově v letech 2012–2021 mírně klesající trend, nicméně v roce 2021 meziročně vzrostl (o 798, resp. o 1 %), a to i přes pokračující pokles početního stavu vdaných žen v reprodukčním věku (obr. 4.1). V případě dětí narozených rozvedeným a ovdovělým ženám byl úbytek jejich počtu ve sledovaném desetiletí nepřetržitý (v roce 2021 dohromady o 356, resp. o 8 %) a v souladu s klesajícím počtem žen daných rodinných stavů v reprodukčním věku.

Struktura živě narozených dětí podle pořadí, v jakém se dané ženě narodily, je poměrně stabilní. Největší váhu mají tradičně děti narozené ženě jako první, nižší pak děti druhorozené a ještě nižší děti vyššího než druhého pořadí (obr. 4.2). V jednotlivých letech období 2012–2021 představovaly prvorozené děti ze všech živě narozených dětí 46,4 až 48,7 % (nejnižší zastoupení měly právě roku 2021)²⁸, děti narozené ženě jako druhé se podílely na úhrnu z 36,6 až 39,0 % (roku 2021 přísluší nejvyšší hodnota) a živě narozené děti třetího a vyšších pořadí tvořily 14,1 až 15,1 % celku (14,6 % v roce 2021). Mezi roky 2020 a 2021 došlo k poklesu absolutního počtu živě narozených dětí ve skupině prvorozených (z 52,4 tisíce na 51 900) a u dětí třetího či vyššího pořadí (z 16,4 tisíce na 16 270), v obou případech o 1 %. Naopak počet dětí narozených ve 2. pořadí se zvýšil, a to poměrně výrazně – o 5 % (ze 41,4 tisíce na 43 623). Nárůst počtu narozených mezi lety 2020 a 2021 tak byl tažen čistě vyšším počtem druhorozených dětí. Druhorozených bylo zároveň nejvíce od roku 2011, zatímco počet prvorozených dětí i dětí třetího či vyššího pořadí v rámci poslední dekády vrcholil v roce 2017 (u dětí vyšších pořadí však nikterak výrazně, viz obr.).

Obr. 4.2 Živě narození podle pořadí a rodinného stavu matky, 2012–2021

Odlíšná struktura narozených podle pořadí se ukazuje mezi dětmi narozenými v manželství a mimo manželství. Zatímco u dětí narozených v manželství převažují děti druhého pořadí (ze 45,7 % v roce 2021) a až druhou nejčetnější skupinu představují děti prvorozené (37,4 %; viz srovnání nejtmažších částí sloupců jednotlivých pořadí v obr. 4.2), u dětí narozených mimo manželství je to naopak – nejvyšší podíl (56,0 % v roce 2021) připadá na děti prvního pořadí a zastoupení druhorozených dětí je dokonce o více než dvacet procentních bodů nižší (podle posledních údajů 31,9 %, nejvíce v desetiletí). Děti třetího či vyššího pořadí tvoří shodně početně nejslabší skupinu narozených jak mezi dětmi vdaných, tak i nevdaných žen (mezi narozenými v manželství jich v roce 2021 bylo 16,9 % a mezi mimomanželskými 12,1 %).

²⁸ Ve věku 18–24 let se aktuálně nachází početně nejslabší generace žen.

Uvedené rozdíly se odráží také v hodnotách podílu dětí narozených mimo manželství podle pořadí. Tradičně nejvyšší je u prvorozených dětí, kde od roku 2010 převyšuje jednu polovinu. V roce 2012 činil podíl dětí narozených mimo manželství mezi prvorozenými 54,5 % a do roku 2017, kdy se zastavil jeho pravidelně rostoucí trend, vystoupal na 58,6 %. V dalších letech, resp. již od roku 2014, se pohyboval mezi 57 a 59 %; v roce 2021 se mimo manželství narodilo 58,5 % dětí 1. pořadí (o 0,4 p. b. více než v roce 2020). V případě druhorozených dětí hovoří údaj z roku 2021 o 39,7 % dětí narozených mimo manželství (meziroční nárůst činil 0,8 p. b.). Jde o historicky nejvyšší hodnotu²⁹, která překonala dosavadní maximum 39,2 % z roku 2019. O deset let dříve, v roce 2012, byl příslušný podíl 31,6 %, do roku 2017 vzrostl na 39 procent a na této úrovni se udržoval i v následujících třech letech. Zastoupení dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí mimo manželství se v posledních osmi letech pohybovalo na úrovni 40–42 %, v roce 2021 dosáhlo 40,2 % (oproti roku 2020 pokleslo o 1,7 p. b.). Jen na počátku sledované dekády, v letech 2012 a 2013, bylo mírně nižší (38,1 % v roce 2012). Při srovnání let 2012 a 2021 podíl dětí narozených mimo manželství vzrostl ve všech pořadích, nejméně (o 2 p. b.) u dětí 3. či vyššího pořadí, dále u prvorozených (o 4 p. b.) a nejvíce (o 8 p. b.) u druhorozených. Zastoupení dětí narozených mimo manželství mezi druhorozenými tak sice zůstává (z pohledu pořadí dítěte) nejnižší, v čase se však výrazně sblížilo s příslušným podílem u dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí.

Tab. 4.3 Živě narození podle pořadí, v/mimo manželství, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Děti 1. pořadí celkem	51 476	54 918	55 726	54 755	53 647	52 414	51 900
z toho v manželství	23 420	22 811	23 090	23 032	22 890	21 964	21 531
mimo manželství	28 056	32 107	32 636	31 723	30 757	30 450	30 369
Podíl dětí narozených mimo manželství	54,5 %	58,5 %	58,6 %	57,9 %	57,3 %	58,1 %	58,5 %
Děti 2. pořadí celkem	41 826	41 302	41 832	42 462	42 173	41 432	43 623
z toho v manželství	28 607	25 527	25 505	25 905	25 653	25 326	26 322
mimo manželství	13 219	15 775	16 327	16 557	16 520	16 106	17 301
Podíl dětí narozených mimo manželství	31,6 %	38,2 %	39,0 %	39,0 %	39,2 %	38,9 %	39,7 %
Děti 3. či vyššího pořadí celkem	15 274	16 443	16 847	16 819	16 411	16 354	16 270
z toho v manželství	9 461	9 592	9 719	9 761	9 595	9 502	9 737
mimo manželství	5 813	6 851	7 128	7 058	6 816	6 852	6 533
Podíl dětí narozených mimo manželství	38,1 %	41,7 %	42,3 %	42,0 %	41,5 %	41,9 %	40,2 %

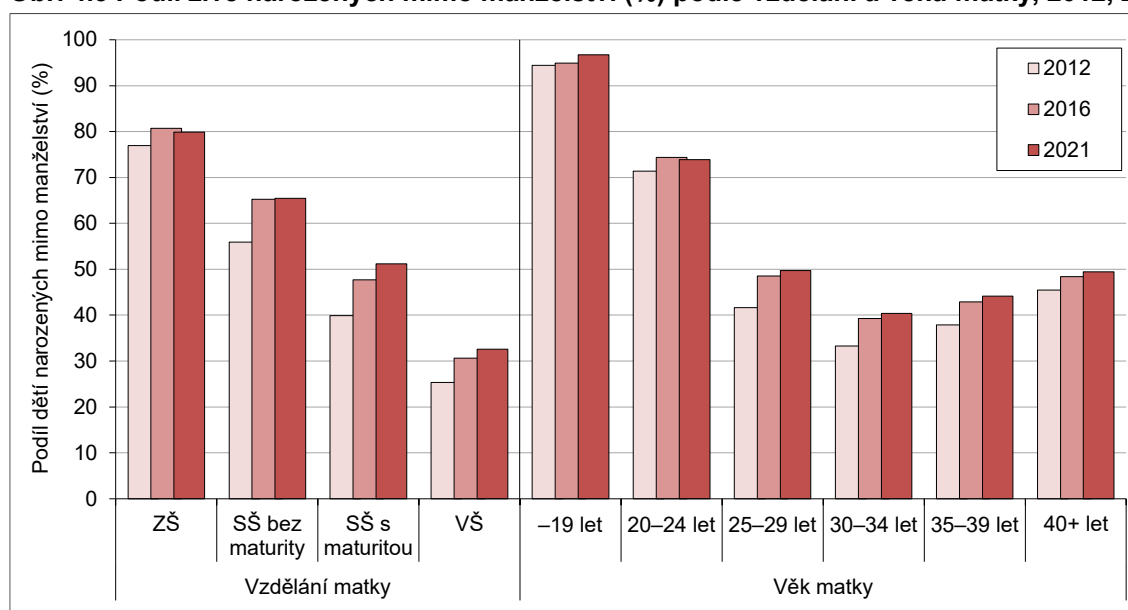
Podíl dětí narozených mimo manželství se diferencuje i podle dalších demografických charakteristik. Významnými faktory jsou například nejvyšší úroveň dokončeného vzdělání a věk matky (obr. 4.3). Úroveň vzdělání je podíl dětí narozených mimo manželství nepřímo úměrný – čím vyšší úroveň dosaženého vzdělání ženy, tím nižší zastoupení nevdaných žen mezi rodičkami. V roce 2021 dosahoval podíl dětí narozených mimo manželství u žen s pouze základním vzděláním 79,9 %, u žen se středním vzděláním bez maturity 65,4 %, s maturitou 51,2 % a u vysokoškolsky vzdělaných žen nejméně, a to 32,6 %. V čase tento podíl rostl ve všech vzdělanostních kategoriích, nicméně ne se stejnou intenzitou. Nejméně se mezi roky 2012 a 2021 navýšil u skupiny žen základního vzdělání (o 4 % resp. o 3 p. b.), kde byl vysoký již před deseti lety (76,9 % v roce 2012) a v posledních osmi letech kolísal na úrovni 80–81 procent. Naopak nejvíce se zvýšilo zastoupení dětí narozených mimo manželství u žen s vysokoškolským vzděláním (o 29 % resp. o 7 p. b. z 25,3 % v roce 2012) a u žen se středním vzděláním s maturitou (o 28 % resp. o 11 p. b. z 39,9 % v roce 2012). U žen se středním vzděláním bez maturity byl nárůst váhy mimomanželských dětí nižší, ale podobně jako u skupiny žen se základním vzděláním vycházel z vyšších čísel (o 17 % resp. o 10 p. b. z 55,9 % o deset let dříve).

²⁹ Nárůst podílu dětí narozených mimo manželství mohly podpořit nízké počty sňatků v letech 2020 a 2021 (reakce na protiepidemická opatření omezující počet osob na hromadných akcích včetně svateb), tedy odklad vstupu do manželství nejen po narození prvního, ale i druhého dítěte.

Z pohledu věku matky (obr. 4.3) je rozpětí hodnot tohoto ukazatele ještě mírně větší. Zdaleka nejvyšší je podíl dětí narozených mimo manželství u žen mladších 20 let, kde pravidelně přesahuje 90 %, nejvyšší byl právě v roce 2021, kdy dosáhl 96,7 %. Výrazně nadprůměrný zůstává i u žen-matek ve věku 20–24 let, kde se pohybuje na úrovni necelých tří čtvrtin (73,9 % v roce 2021). Mírně nadprůměrný je ještě u žen 25–29letých (poslední údaj 49,7 %) a 40 a víceletých (49,4 %), naopak mírně podprůměrný u 35–39letých (44,1 %) a vůbec nejnižší u 30–34letých (40,4 %). Ze srovnání příslušných podílů z let 2012 a 2021 vyplývá, že nejméně (o méně než 3 p. b.) se zastoupení dětí narozených mimo manželství zvýšilo u dvou nejmladších skupin (u žen mladších 20 let se jednalo o 2% nárůst, u 20–24letých o 4%), dále u nejstarší skupiny 40 a více let (o 4 p. b., resp. o 9 %), zatímco u ostatních věkových skupin byl nárůst poměrně jednotný o 6–8 p. b. (resp. zhruba o jednu pětinu). Meziročně se v roce 2021 nejvíce zvýšil u 15–19letých (+1,5 p. b.) a ve skupinách žen ve věku 25–29 (+0,8 p. b.) a 30–34 let (+0,6 p. b.).

Obr. 4.3 Podíl živě narozených mimo manželství (%) podle vzdělání a věku matky, 2012, 2016 a 2021

Pozn.: Od roku 2015 se na hlášení o narození rozlišuje i vyšší odborné vzdělání; z důvodu srovnatelnosti delší časové řady a nízké četnosti dané skupiny je zde skupina matek s touto úrovní vzdělání zařazena k ženám se středoškolským vzděláním s maturitou.

Úhrnná plodnost a míry plodnosti podle věku ženy

Nárůst počtu živě narozených v roce 2021 byl odrazem zvýšené úrovně plodnosti. Zatímco v předchozích třech letech (2018–2020) se úhrnná plodnost, udávající průměrný počet dětí na jednu ženu při zachování měr plodnosti daného roku i v dalších letech, držela na hodnotě 1,71 dítěte na jednu ženu, v roce 2021 stoupla až na 1,83, meziročně o 7 %³⁰. Úroveň plodnosti tak byla nejvyšší za posledních třicet let (naposledy přesáhla 1,8 v roce 1991). Ve srovnání s rokem 2012 celkově vzrostla o 0,37 dítěte, když v roce 2012 činila 1,45 dítěte na jednu ženu a poté každoročně rostla až na zmíněných 1,71 v roce 2018. Meziroční nárůst v letech 2014–2018 činil 1–5 %³¹, zatímco v roce 2013 a v letech 2019 a 2020 úhrnná plodnost v podstatě stagnovala. Čistá míra reprodukce, která vyjadřuje průměrný počet dívek narozených jedné ženě, které se zároveň dožijí věku své matky při porodu při zachování měr plodnosti a úmrtnosti daného roku, se po tříleté stagnaci v letech 2018–2020 na úrovni 0,83 dívky na jednu ženu v roce 2021 skokově zvýšila na 0,89, což byla nejvyšší hodnota od roku 1992. I přes výrazný nárůst tak zůstává pod hodnotou 1,0, která zajišťuje prostou reprodukci populace³². V rámci posledních deseti let byla čistá míra reprodukce nejnižší (0,70) v roce 2012, poté nepřetržitě až do roku 2018 rostla.

³⁰ Relativní meziroční nárůst vůbec nejvyšší od roku 2008.

³¹ Nejvyšší 5% nárůst byl zaznamenán mezi lety 2013 a 2014, kdy se úhrnná plodnost zvýšila z 1,46 na 1,53 dětí na jednu ženu.

³² Hodnota čisté míry reprodukce vyšší než 1,0 byla naposledy zaznamenána v roce 1979.

Tab. 4.4 Ukazatele plodnosti a plodnost podle věku žen, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Úhrnná plodnost*	1,45	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83
Čistá míra reprodukce**	0,70	0,79	0,82	0,83	0,83	0,83	0,89
Míry plodnosti*** podle věku žen							
15–19	12,0	11,8	11,9	10,8	9,9	9,3	8,1
20–24	42,5	49,4	50,8	51,3	49,7	49,7	47,6
25–29	93,4	99,4	103,7	105,4	107,9	108,8	117,6
30–34	98,1	109,2	111,9	112,6	111,4	110,4	122,5
35–39	38,4	47,6	49,8	51,6	52,5	53,3	58,7
40–44	6,6	8,7	9,1	9,8	9,9	10,2	10,9
45–49	0,3	0,5	0,5	0,7	0,8	0,7	0,8
Průměrný věk žen při narození dítěte	29,8	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4

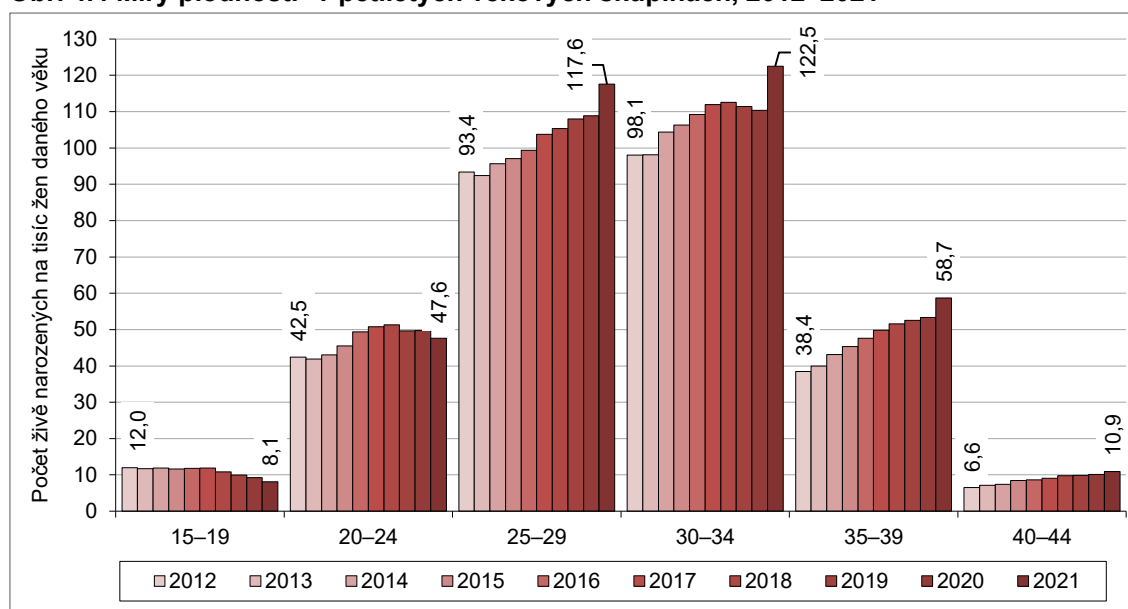
* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měr plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Průměrný počet živě narozených dívek jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let), které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

*** Poměr počtu živě narozených dětí ženám daného věku a počtu žen v daném věku, vyjádřeno na tisíc žen středního stavu.

Dvě třetiny celkové plodnosti připadá na ženy ve věku 25–34 let a na zbývající jedné třetině plodnosti se společně podílí ženy do 25 let věku a ve věku 35 a více let. Počínaje rokem 2011 je (v pětiletých věkových skupinách) vůbec nejvyšší plodnost žen 30–34letých, která však plodnost žen ve věku 25–29 let převyšuje jen mírně. V roce 2021 připadlo v průměru na tisíc žen ve věku 30–34 let 123 živě narozených dětí a na tisíc žen ve věku 25–29 let 118 dětí. Vzájemně poměrně blízké jsou si i míry plodnosti ve skupinách žen 20–24 a 35–39letých. Avšak zatímco před deseti lety byla mírně vyšší plodnost žen 20–24letých než 35–39letých, v posledních čtyřech letech je to naopak. Obdobná situace se pak týkala i měr plodnosti na obou krajích věkového spektra, když až do roku 2018 (včetně) měly vyšší plodnost dívky 15–19leté než ženy 40–44leté, od roku 2019 však už naopak plodnost starších žen plodnost náctiletých dívek převyšovala.

Obr. 4.4 Míry plodnosti* v pětiletých věkových skupinách, 2012–2021

* Míra plodnosti ve věkové skupině vypočtena jako poměr celkového počtu živě narozených ženám daného věku a celkového počtu žen v daném věku (na tisíc žen).

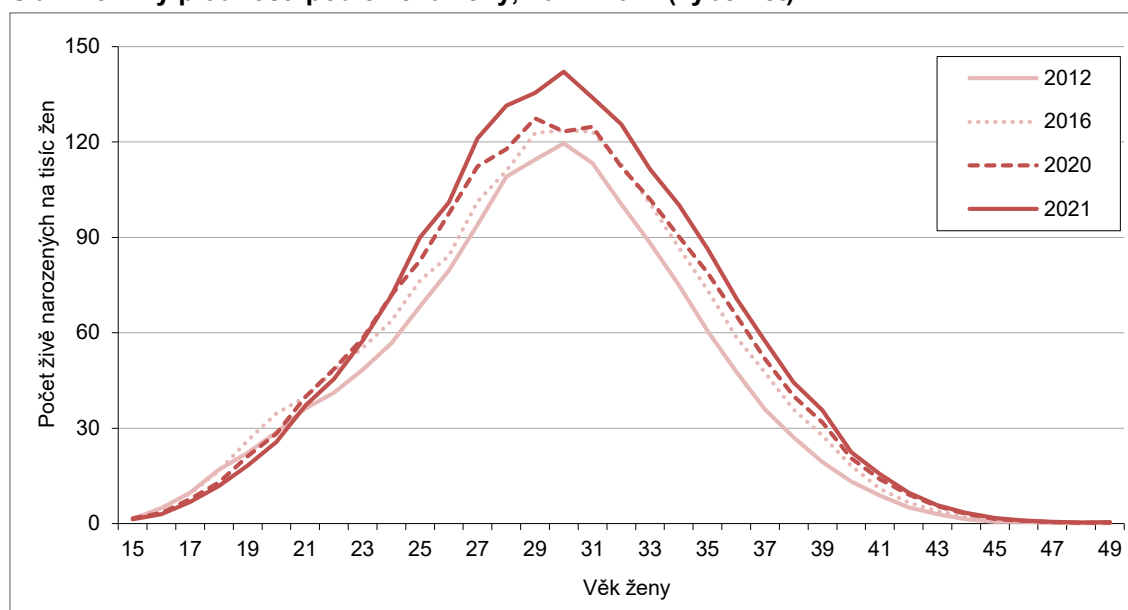
Srovnání měr plodnosti pro pětileté věkové skupiny v čase ukazuje, že mezi počátkem a koncem poslední dekády došlo ke snížení plodnosti pouze u žen ve věku 15–19 let (o 33 %), zatímco ve všech ostatních věkových skupinách plodnost žen vzrostla, přičemž u 25–29, 35–39 a 40–44letých rostla prakticky nepřetržitě. Ve věkové skupině 20–24letých byla v roce 2021 o 12 % vyšší než v roce 2012 (avšak v letech

2019–2021 klesala), u 25–29 a 30–34letých vzrostla mezi lety 2012 a 2021 o jednu čtvrtinu a ve vyšších věkových skupinách dokonce o více než polovinu. Nejvýrazněji, na více než 2,5násobek, se navýšila u žen 45–49letých, jejich plodnost je ale v rámci úhrnu minoritní.

V jednoletém detailu věku byla v posledním desetiletí míra plodnosti s výjimkou roku 2020 vždy nejvyšší u žen ve věku 30 let, v roce 2020 to bylo ve věku 29 let. Konkrétně v letech 2012–2020 dosahovala v maximu na 117 (v roce 2013) až 129 (v roce 2017) dětí na tisíc žen daného věku, v roce 2021 pak připadlo na tisíc žen (ve věku 30 let) až 142 dětí. Meziročně se plodnost zvýšila ve všech věcích počínaje 25 lety věku, přičemž v rozmezí věků 25 až 35 let, tedy v intervalu nejvyšší plodnosti, v průměru až o 11 promilových bodů. Naopak meziročně nižší byla plodnost žen do 24 let věku, nejvýše však (ve věku 19 až 22 let) o 3 promilové body.

Obr. 4.5 Míry plodnosti podle věku ženy, 2012–2021 (výběr let)

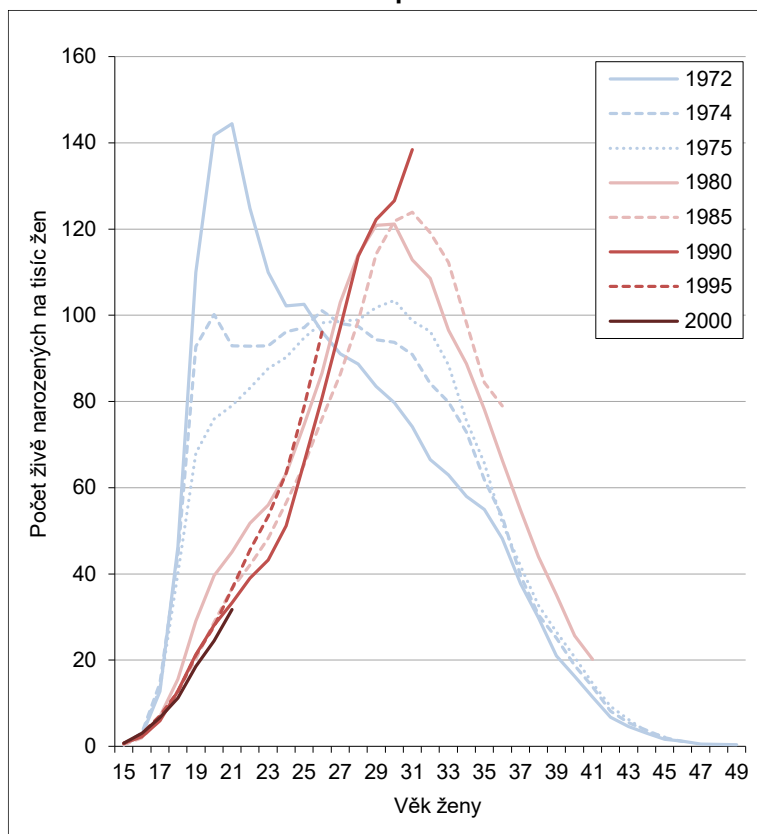
Výraznější nárůst plodnosti ve starších věcích přispěl k dalšímu posunu průměrného věku matek při narození dítěte do vyššího věku (tab. 4.4), který se v předcházejících letech ve srovnání s první dekádou století ztlačil³³. Celkově se mezi roky 2012 a 2021 zvýšil o 0,7 roku z 29,8 na 30,4 let, když poslední meziroční změnou byl přírůstek 0,23 roku, největší za posledních čtrnáct let.

Určitou stabilizaci věkového rozložení plodnosti v posledním desetiletí naznačuje i generační pohled na plodnost žen. Je zřejmé, že nositeli výrazné transformace reprodukčního chování (znatelný posun vrcholu plodnosti do vyššího věku) byly generace žen narozených v 70. letech 20. století (obr. 4.6). Zatímco u žen narozených v letech 1970–1974 vrcholila plodnost již ve věku 20 či 21 let, u žen ročníku 1975 a pozdějších již připadlo nejvíce dětí na rok, ve kterém dosahovaly věku 30 let, i když nutno dodat, že plodnost žen z generací 1975 a 1976 byla ve věku 20–24 let ještě poměrně vysoká (v porovnání s mladšími generacemi). Věkové profily plodnosti žen narozených v 80. letech 20. století jsou si již vzájemně podobnější. U žen narozených v první polovině 80. let sice ještě trend snižující se plodnosti v mladších věcích pokračoval, ale již nižším tempem, a zároveň docházelo ve starším věku k částečné kompenzaci dříve odložené plodnosti. Věkový profil plodnosti se tak mírně posouval „vpravo“, nejvyšší intenzita plodnosti se ale držela na úrovni 120–130 ‰ (v dosaženém věku 30 či 31 let). Generace žen z konce 80. a počátku 90. let 20. století pak symbolizují mírné oživení plodnosti, zejména ve věku mezi 25 a 30 lety (odhad plodnosti před dosažením

³³ V letech 2000–2009 průměrný věk žen při narození dítěte průměrně meziročně rostl o 0,26 roku, v letech 2010–2019 již jen v průměru o 0,07 roku (s přírůstkem od –0,01 do 0,16 roku).

věku 30 let hovoří u žen ročníku 1992 již o průměrně 0,76 dítěte na jednu ženu, u žen ročníku 1986 ještě o 0,69), v mladších ročnících i ve věku 20–24 let.

Obr. 4.6 a tab. 4.5 Plodnost žen podle ročníku narození a věku

Rok naroz. ženy	Průměrný počet dětí na 1 ženu				
	-19 let	-24 let	-29 let	-34 let	-39 let
1972	0,17	0,80	1,26	1,60	1,79
1974	0,16	0,63	1,15	1,54	1,75
1976	0,10	0,47	0,97	1,47	1,69
1978	0,06	0,36	0,86	1,39	1,64
1980	0,05	0,31	0,81	1,34	1,62
1982	0,04	0,27	0,75	1,29	1,59
1984	0,04	0,26	0,71	1,28	
1986	0,04	0,25	0,69	1,27	
1988	0,04	0,25	0,71		
1990	0,04	0,24	0,72		
1992	0,04	0,24	0,76		
1994	0,04	0,27			
1996	0,04	0,28			
1998	0,05				
2000	0,04				

Pozn.: Údaje vychází z ročních údajů o počtu narozených a stavu žen podle ročníku narození (tj. nejde o údaje o plodnosti žen ze sčítání lidu). Věk udává věk ženy dosažený během daného kalendářního roku (tj. poslední údaj pro ženy ročníku 2000 vycházející z dat za rok 2021 je za věk 21 let apod.).

Plodnost žen podle pořadí narozeného dítěte a podle rodinného stavu

Hodnota úhrnné plodnosti se mezi roky 2012 a 2021 zvýšila ve všech dílčích skupinách podle pořadí narozeného dítěte ženě (o 23–31 %, viz tab. 4.6) a zároveň byla v roce 2021 nejvyšší za posledních cca třicet let³⁴. Úhrnná plodnost prvního pořadí rostla zejména v první polovině sledované dekády, když v roce 2012 dosahovala 0,72 dítěte na jednu ženu a v roce 2017 již 0,86. Na úrovni 0,85–0,86 pak v následujících třech letech zůstala, načež v roce 2021 meziročně stoupla o 0,03 na 0,88 (celkový nárůst od roku 2012 o 0,16). Úhrnná plodnost druhého pořadí se postupně zvyšovala z 0,54 dítěte na jednu ženu v roce 2012 (resp. 0,53 v roce 2013) na 0,62 v roce 2018, na kterých se držela i v letech 2019–2020. V roce 2021 následně narostla o 0,07, výrazně více než v předchozích letech³⁵, až na 0,69 dítěte na jednu ženu (celkově ve srovnání s rokem 2012 o 0,15). Úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí se v období let 2012–2021 pohybovala v rostoucím trendu od 0,19 dítěte na jednu ženu v roce 2012 po 0,25 v roce 2021, stejně jako u nižších pořadí s faktickou stagnací v letech 2018–2020. Poslední meziroční změnou byl přírůstek o 0,01 (celkově vzrostla od roku 2012 o 0,06).

Z pohledu pětiletých věkových skupin (tab. 4.6) je plodnost prvního pořadí nejvyšší u žen ve věkové skupině 25–29 let, u ostatních pořadí pak ve skupině 30–34 let, a tato situace se po celé sledované desetiletí neměnila. V jednoletém detailu (obr. 4.7) dosahovala míra plodnosti prvního pořadí nejvýše u žen ve věku

³⁴ V případě úhrnné plodnosti prvního pořadí šlo o nejvyšší hodnotu od roku 1992, u úhrnné plodnosti druhého pořadí o maximum od roku 1991 a u úhrnné plodnosti třetího a vyšších pořadí o nejvyšší číslo od roku 1994.

³⁵ V ostatních letech období 2012–2021 se meziroční přírůstky pohybovaly do 0,03 (roku 2014). Obdobně velký (jako v roce 2021) procentuální nárůst úhrnné plodnosti 2. pořadí (cca o jednu devítinu) byl naposledy zaznamenán v roce 2007.

28 nebo 29 let (v roce 2021 šlo o 77 prvorozených dětí na tisíc žen ve věku 28 let) s jedinou výjimkou roku 2020, kdy maximum připadlo již na ženy 27leté. Nejvyšší úroveň plodnosti druhého pořadí byla zaznamenávána ve věku 31 nebo 32 let (v roce 2021 šlo o 61 druhorozených na tisíc žen ve věku 32 let), u třetího či vyššího pořadí pak ve věku 34 nebo 35 let (v roce 2021 šlo shodně v obou věcích o 19 dětí daného pořadí na tisíc žen) s výjimkou roku 2013, kdy vrcholila již ve věku 33 let. Pouze ve věkové skupině 15–19 let u prvního a druhého pořadí byla úroveň plodnosti v roce 2021 nižší než v roce 2012, v ostatních dílčích skupinách za posledních 10 let vzrostla. Nárůst plodnosti byl přitom relativně vyšší ve věkových kategoriích nad 35 let než u 20–34letých.

Tab. 4.6 Ukazatele plodnosti podle pořadí dítěte a podle věku ženy, 2012–2021

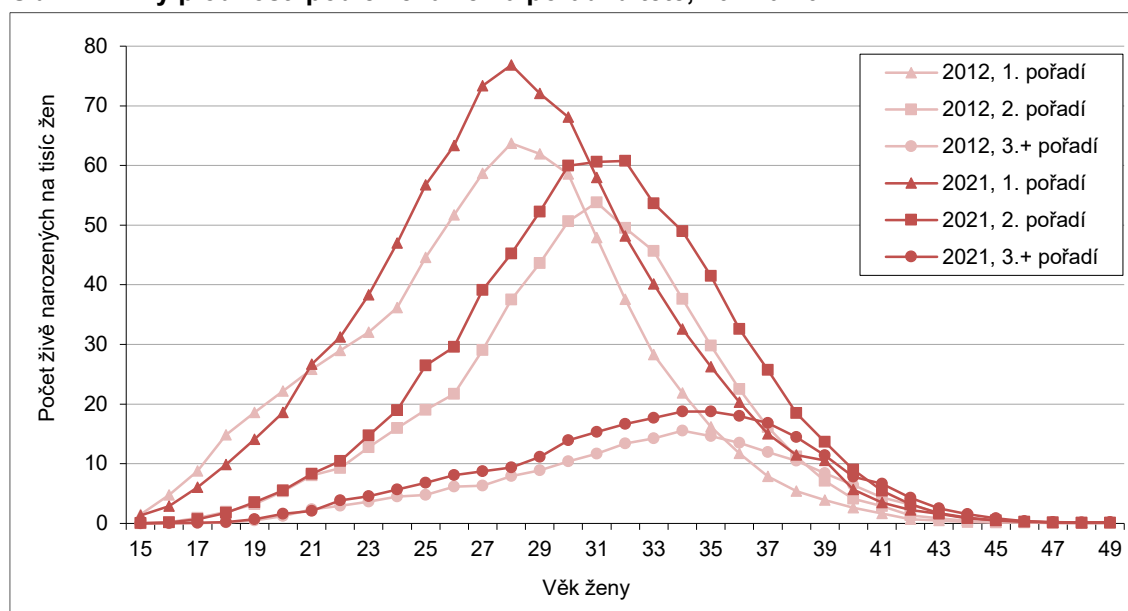
Ukazatel, pořadí	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Úhrnná plodnost: 1. pořadí	0,72	0,73	0,76	0,79	0,83	0,86	0,86	0,85	0,85	0,88
2. pořadí	0,54	0,53	0,56	0,57	0,58	0,60	0,62	0,62	0,62	0,69
3.+ pořadí	0,19	0,20	0,21	0,21	0,22	0,23	0,23	0,23	0,24	0,25
Průměrný věk žen při narození dítěte: 1. pořadí	27,9	28,1	28,1	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5	28,8
2. pořadí	31,0	31,0	31,1	31,2	31,2	31,3	31,3	31,3	31,3	31,4
3.+ pořadí	33,3	33,2	33,3	33,4	33,3	33,4	33,4	33,4	33,3	33,4
Pořadí, věk	Míry plodnosti v pětiletých věkových skupinách (na tisíc žen)									
1. pořadí: 15–19	10,4	10,0	10,1	9,8	9,9	10,0	9,1	8,2	7,7	6,7
20–24	29,2	29,0	29,6	31,5	34,6	35,8	35,4	34,1	34,2	32,4
25–29	56,3	55,8	57,6	59,1	61,6	64,3	64,4	65,6	65,3	69,2
30–34	37,8	39,2	42,2	43,9	45,7	46,2	46,2	45,5	45,3	49,3
35–39	9,1	10,1	10,6	11,7	12,6	13,4	14,1	14,7	15,1	16,6
40–44	1,2	1,4	1,4	1,7	1,7	1,9	2,1	2,3	2,3	2,6
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3
2. pořadí: 15–19	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6	1,3	1,2
20–24	10,3	10,0	10,1	10,7	11,2	11,3	11,9	11,8	11,8	11,6
25–29	30,3	29,4	30,4	30,5	30,2	31,2	32,8	34,2	34,8	39,5
30–34	47,1	45,6	47,8	48,5	49,2	50,9	51,2	50,9	49,9	56,8
35–39	17,5	17,7	19,2	20,2	21,1	21,8	22,8	23,0	23,5	26,2
40–44	2,0	2,1	2,3	2,6	2,8	3,0	3,3	3,4	3,5	3,9
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
3.+ pořadí: 15–19	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–24	2,9	3,0	3,3	3,3	3,6	3,6	3,9	3,8	3,7	3,6
25–29	6,8	7,2	7,6	7,4	7,6	8,2	8,2	8,2	8,8	8,9
30–34	13,2	13,3	14,4	13,9	14,3	14,8	15,1	15,0	15,1	16,5
35–39	11,8	12,2	13,4	13,5	13,9	14,7	14,7	14,8	14,8	15,8
40–44	3,4	3,6	3,7	4,1	4,1	4,1	4,3	4,2	4,3	4,4
45–49	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4

Pozn.: Barevně označeny nejvyšší míry plodnosti pro dané pořadí v daném roce.

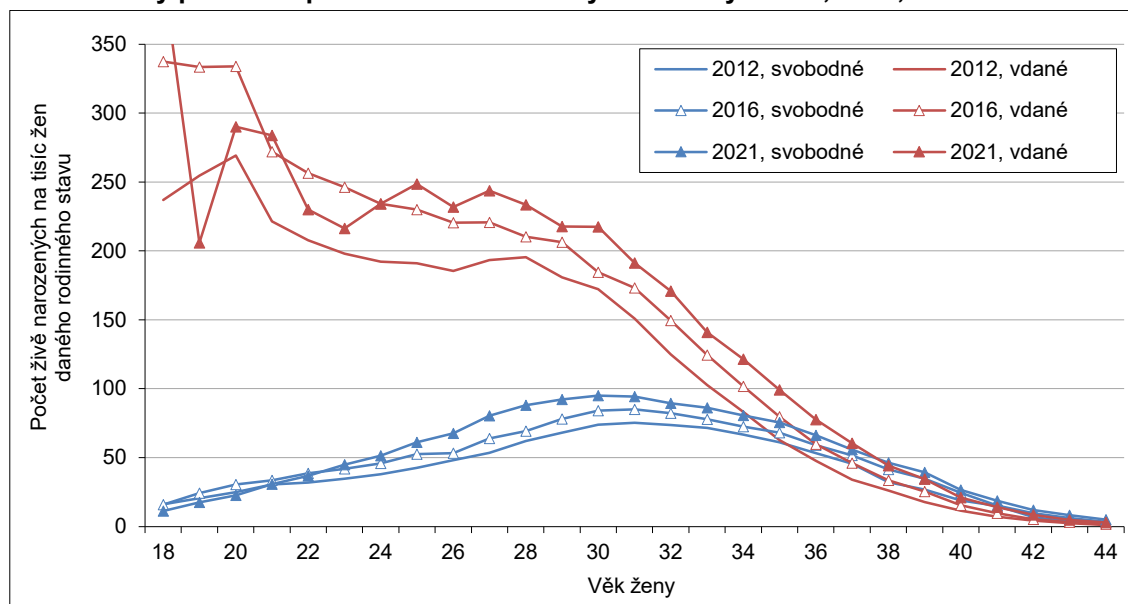
Průměrný věk žen při narození dítěte (v třídění dle pořadí dítěte, viz tab. 4.6) mezi roky 2012 a 2021 absolutně i relativně nejvíce vzrostl u prvorodiček, a to o 0,9 roku z 27,9 na 28,8 let, s posledním meziročním navýšením o 0,3 roku. Průměrný věk matek-druhorodiček se ve stejném období zvýšil o 0,4 roku z 31,0 na 31,4 let (poslední změna o 0,1 roku), zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí po celé desetiletí kolísá³⁶ na úrovni 33,2–33,4 let (mezi roky 2020 a 2021 stoupl o 0,1 roku na 33,4).

³⁶ Nárůst plodnosti mezi lety 2012 a 2021 byl u třetího a vyšších pořadí v jednotlivých pětiletých věkových skupinách žen až na skupinu 45–49letých velmi podobný (o 20–34 %), a to včetně skupiny 15–19letých, která taktéž (na rozdíl od prvního a druhého pořadí) zaznamenala růst.

Obr. 4.7 Míry plodnosti podle věku žen a pořadí dítěte, 2012 a 2021

Obr. 4.8 Míry plodnosti podle věku u svobodných a vdaných žen, 2012, 2016 a 2021

Profil věkově specifických měr plodnosti se tradičně diferencuje také podle rodinného stavu ženy³⁷. U vdaných je typická vyšší intenzita plodnosti u mladších³⁸ žen, zhruba od 29 let věku pak mají míry plodnosti s rostoucím věkem klesající tendenci. Oproti tomu specifické míry plodnosti svobodných žen nejprve od nejmladších věků postupně rostou, maximálních hodnot, i když ve srovnání s vdanými zhruba polovičních, dosahují ve věcích 30–32 let a teprve poté mají, stejně jako u vdaných, s věkem klesající trend.

³⁷ Věkově specifické míry plodnosti podle rodinného stavu ženy byly vypočítány jako poměr živě narozených dětí ženám daného věku a rodinného stavu a středního stavu žen téhož věku a rodinného stavu, přičemž střední stav žen odpovídal průměru z počátečního a koncového stavu žen v referenčním roce (v případě roku 2021 tak oba údaje vycházely již z výsledků nového sčítání 2021). Vzhledem k minoritnímu zastoupení rozvedených a ovdovělých žen na reprodukci je hodnocena pouze plodnost vdaných a svobodných.

³⁸ Nejvyšší hodnoty bývají zaznamenávány v nejmladších věcích do cca 20 let věku, neboť vstup do manželství (pokud k němu dojde) je v nízkém věku často spjat s těhotenstvím ženy (v roce 2021 se z prvních manželských dětí žen ve věku mladším než 20 let narodilo téměř 77 % do 8 měsíců po sňatku). V důsledku nízkých počtů narozených dětí a vdaných žen v tomto věku však míry plodnosti výrazně kolísají.

Zhruba od 30 let věku se tak plodnost žen vdaných a svobodných postupně sblíží a po 35. roce věku je již rozdíl v jejich intenzitě malý (obr. 4.8). Srovnání měř plodnosti v čase ukazuje, že mezi lety 2012 a 2021 byl evidován růst plodnosti u vdaných v celém věkovém spektru, u svobodných žen pak pouze s výjimkou nejmladších (do 20 let věku). Z pětiletých věkových skupin relativně nejintenzivněji vzrostla míra plodnosti vdaných žen starších 35 let věku (ve skupině 40–44 let o 75 %, ve skupině 35–39 let o 65 %) a svobodných žen ve věku 25–29 let (o 45 %). Meziroční nárůst plodnosti mezi roky 2020 a 2021 byl přitom nejvýraznější u svobodných žen ve věku 30–34 let (o 14 %) a u vdaných žen ve věku 35–39 let (o 13 %), když ke zvýšení plodnosti nedošlo pouze u 20–24letých žen, zatímco v ostatních skupinách plodnost vzrostla minimálně o 5 %.

Narození rodičům s migračním původem

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím³⁹ na všech živě narozených měl mezi roky 2012 a 2021 rostoucí tendenci. Zatímco v roce 2012 mělo odvozené jiné než české státní občanství 3,0 % živě narozených, absolutně 3 270, v roce 2021 šlo o 4,5 % dětí, absolutně o 5 075 dětí (poprvé přes pět tisíc)⁴⁰. Ve srovnání s rokem 2020 se jejich podíl meziročně nezměnil, v absolutním vyjádření počet živě narozených s cizím státním občanstvím vzrostl o 135. Nejčastěji se jednalo o děti se státním občanstvím Ukrajiny (1 382; 27 % z celkového počtu dětí s cizím státním občanstvím), o něco méně bylo dětí státního občanství Slovenska (1 118; 22 %) a na třetím místě, s určitým odstupem, dětí státního občanství Vietnamu (762; 15 %). Další skupiny dětí obou rodičů cizinců již byly podstatně méně početné (290 dětí s ruským státním občanstvím a 236 s mongolským). Děti se státním občanstvím Ukrajiny byly mezi živě narozenými s cizím státním občanstvím nejpočetnější druhým rokem v řadě a kromě toho i v roce 2016, oproti tomu v letech 2017–2019 bylo mezi narozenými obyvateli Česka nejvíce dětí (kromě Čechů) slovenského občanství a do roku 2015 dětí občanství vietnamského.

Tab. 4.7 Živě narození podle státního občanství*, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Živě narození s cizím státním občanstvím	3 270	3 709	4 313	4 425	4 717	4 940	5 075
- podíl na úhrnu (%)	3,0	3,3	3,8	3,9	4,2	4,5	4,5
z toho státní občanství: Ukrajina	737	931	957	981	1 103	1 238	1 382
Slovensko	389	583	1 018	1 082	1 121	1 137	1 118
Vietnam	1 104	912	931	868	897	856	762
Rusko	225	266	289	254	270	277	290
Mongolsko	123	121	126	139	196	228	236

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2021.

Živě narozených dětí s rodinnou vazbou do zahraničí je však mnohem více. Zhruba o dvě třetiny vyšší je například zastoupení živě narozených, jejichž matka/otec má jiné než české státní občanství (tab. 4.8). V roce 2021 bylo narozených s matkou-občankou cizího státu 8 256, resp. s otcem-občanem cizího státu 8 569, a tyto děti představovaly 7,4 %, resp. 7,7 % úhrnného počtu narozených. Také v případě tohoto podílu byl jeho trend v uplynulém desetiletí jednoznačně rostoucí, před deseti lety v roce 2012 dosahovalo zastoupení matek s cizím státním občanstvím u živě narozených 5,3 %, v případě otců 5,4 %. Ve všech jednotlivých letech byly nejpočetnější matky-Slovenky (2 904 živě narozených v roce 2021; 35 % z matek-

³⁹ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství udává ČSÚ pouze u dětí, u nichž ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR. Počet živě narozených dětí podle odvozeného státního občanství je tedy ovlivněn i tím, že některé skupiny cizinců rodí děti spíše v rámci homogenních párů z pohledu státního občanství (např. Vietnamci), a tudíž mají jejich děti odvozené cizí státní občanství, a jiné subpopulace zase rodí převážně v páru s občanem/občankou ČR a jejich dětem je tak proto odvozeno české státní občanství.

⁴⁰ Vyšší počty narozených dětí s cizím státním občanstvím (zejména v případě dětí slovenského státního občanství) od roku 2017 jsou z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu (a občanství rodičů) s využitím administrativních datových zdrojů.

cizinek), na druhém místě (s výjimkou roku 2012, kdy byly až třetí) Ukrajinky (1 798; 22 %) a na třetím (v roce 2012 na druhém) Vietnamky (852; 10 %). Stejná občanství dominovala i u otců – na prvním místě šlo pravidelně o Slováky (2 698 živě narozených v roce 2021; 31 % z otců-cizinců), druhý nejpočetnější jsou od roku 2016 otcové-Ukrajinci (1 383; 16 %) a třetí Vietnamci (786; 9 %), zatímco v letech 2012–2015 bylo mezi otci narozených dětí naopak více Vietnamců (2. místo) než Ukrajinců (3. místo).

Tab. 4.8 Živě narození s cizím státním občanstvím matky/otce*, 2012, 2016 a 2021

	Matka s cizím státním občanstvím			Otec s cizím státním občanstvím ¹⁾		
	2012	2016	2021	2012	2016	2021
Živě narození	5 745	6 561	8 256	5 906	6 802	8 569
- podíl na úhrnu (%)	5,3	5,8	7,4	5,4	6,0	7,7
z toho státní občanství: Slovensko	1 939	2 356	2 904	1 632	2 099	2 698
Ukrajina	1 041	1 246	1 798	719	887	1 383
Vietnam	1 173	967	852	943	849	786
Rusko	317	415	442	205	232	241
Mongolsko	133	131	248	99	107	217

* Výběr a řazení států státního občanství podle četnosti v roce 2021.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2012 nebyly zjištěny u 9,9 tisíce dětí, v roce 2016 u 8,4 tisíce a v roce 2021 u 7,3 tisíce živě narozených.

Dalším možným ukazatelem vazby dítěte na zahraničí je údaj o státu narození matky resp. otce (dostupný od roku 2012). Podíl živě narozených, jejichž matka/otec se narodili mimo Českou republiku, v úhrnu bývá přítom až o jeden procentní bod vyšší než v případě dětí s cizím státním občanstvím matky/otce (tab. 4.9). V roce 2012 mělo jinou zemi narození než Česko 5,8 % matek a 6,0 % otců a v roce 2021 již 8,7 % resp. 8,8 %. Majoritní skupinu opět naplňovaly tři již zmíněné země – Slovensko, Ukrajina a Vietnam. Z celkového počtu 9 706 živě narozených v roce 2021 s matkou narozenou v cizině jich připadlo 3 483 (36 %) na ženy narozené na Slovensku, 2 132 (22 %) na ženy narozené na Ukrajině a 936 (10 %) na ženy narozené ve Vietnamu. V případě 9 883 živě narozených s otcem narozeným v cizině šlo o 3 321 dětí s otcem narozeným na Slovensku (34 %), 1 684 (17 %) s otcem narozeným na Ukrajině a 860 (9 %) s narozeným ve Vietnamu.

Tab. 4.9 Živě narození s cizím státem narození matky/otce*, 2012, 2016 a 2021

	Matka s cizím státem narození			Otec s cizím státem narození ¹⁾		
	2012	2016	2021	2012	2016	2021
Živě narození	6 336	7 645	9 706	6 559	7 943	9 883
- podíl na úhrnu (%)	5,8	6,8	8,7	6,0	7,1	8,8
z toho stát narození: Slovensko	2 384	2 972	3 483	2 101	2 783	3 321
Ukrajina	1 070	1 399	2 132	749	980	1 684
Vietnam	1 179	1 011	936	957	886	860
Rusko	340	448	584	220	281	338
Mongolsko	135	137	255	100	110	218

* Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2021.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2012 nebyly zjištěny u 9,9 tisíce dětí, v roce 2016 u 8,4 tisíce a v roce 2021 u 7,3 tisíce živě narozených.

Porovnání dat z posledních tří tabulek (a obr. 4.9) ukazuje, že děti s matkou narozenou v zahraničí je téměř dvakrát více než dětí, které měly při narození na základě údajů o občanství rodičů odvozeno cizí státní občanství (tj. ani jeden z rodičů neměl české státní občanství). Největší rozdíl je patrný ve vazbě na Slovensko: 3,5 tisíce dětí se narodilo matkám narozeným na Slovensku, ale pouze 1,1 tisíce narozených dětí mělo odvozené slovenské státní občanství. To značí, že v mnohých případech měl otec dítěte (a tedy i dítě samotné při narození) české státní občanství. Naopak u vietnamských dětí nebyl rozdíl příslušných údajů tak výrazný – ve všech třech typech definice šlo o 0,8–0,9 tisíce živě narozených – u vietnamských žen tak často probíhá reprodukce v rámci vietnamské komunity (příp. dalších osob jiného než českého státního občanství).

Obr. 4.9 Živě narození s vazbou na Slovensko, Ukrajinu či Vietnam, 2012–2021

